

ISSN (Print): 2251-6735 - ISSN (Online): 2423-7051

Research Paper

Content analysis of foreign and internal studies of underdevelopment traps in rural areas**Sedigheh Karami nasab¹, Vahid, Riahi^{*2}, Hasan Afrakhteh³**¹. PhD Student in Geography and Rural Planning, Kharazmi University, Tehran, Iran.². Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Geography Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran.³. Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Geography Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran.**Received:** 2021/01/30**Accepted:** 2021/06/20**PP:** 17-36

Use your device to scan and read the article online

Keywords:

Underdevelopment Trap, Rural Studies, Content Analysis

Abstract

Today, one of the major manifestations of continued underdevelopment can be seen in the continuity and even widening of the income and wealth gap between rich and poor countries in the world. In other words, in all countries, both advanced and backward, there are areas including villages that have less growth and development than other areas, and the people of these areas have a lower level of welfare than others for reasons beyond their control. On the other hand, the experiences of all development theories show that achieving development at any level and with any goal requires principled, efficient planning and exact implementation. But the main question is what is the reason that some areas, including rural areas, which have important resources and advantages for growth and development, not only have not made any progress, but also remain as an underdeveloped area compared to the surrounding areas. The main purpose of this study is to summarize studies on barriers, challenges and underdevelopment traps or known as poverty traps in rural development using content analysis method. This research is among the documentary and library researches. The research method is descriptive-analytical and the research approach is quantitative-qualitative with emphasis on qualitative. The statistical population of the study includes all published articles related to the research subject, used in Iranian and foreign publications. Based on the search in a valid database, 95 articles were selected and reviewed. The results of the research show that according to the content analysis of the studies, the underdevelopment trap in rural areas has been studied in 4 criteria (productivity trap, social vulnerability trap, institutional trap and environmental trap). The most indicators related to productivity trap, vulnerability trap, institutional trap and environmental trap are product price fluctuations, lack of capital and savings, weakness of institutions and lack of infrastructure and communication network compared to other indicators, respectively. Also, in general, social vulnerability traps and related indicators have received more attention than other underdeveloped traps in rural areas.

Citation: Karami nasab, S; Riahi, V; Afrakhteh, H (2013). **Content analysis of foreign and internal studies of underdevelopment traps in rural areas**, Journal of Regional Planning, Vol 13, No 49, PP:**DOI:** 10.30495/JZPM.2021.27217.3842**DOR:***** . Corresponding author:** Vahid Riahi**Address:** Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Geography Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran**Tell:** +989123002385**Email:** Riahi@khu.ac.ir

Introduction

The goal of rural development is to achieve a dynamic balance in the direction of rural values and to improve the lives of villagers. The European Union also views rural development as a tool to enhance the economic, social, and living conditions of rural residents. However, rural development still faces numerous issues, challenges, and problems. Based on physical, environmental, economic, and social indicators, rural residents are living in unstable conditions that lead to messages such as regional and urban-rural inequality, environmental degradation, and inequality in economic and social opportunities. In fact, to a certain extent, these issues, problems, and challenges reinforce and communicate with each other, and together, they can be classified as an income trap under the title of underdevelopment. If a solution to this problem is not found, the situation can worsen.

Although many studies have been conducted on the main challenges, obstacles, and causes of underdevelopment in rural areas, these studies have been carried out in the form of plans and have not been presented. Therefore, the primary objective of this research is to collect studies related to obstacles, challenges, underdevelopment, or poverty in rural development using the content analysis method.

This research aims to answer the following questions: Do domestic and foreign articles' descriptions of the situation and thematic trends in investigating the "underdevelopment trap in rural areas" yield results reflected in domestic and foreign publications? What are the primary underdevelopment traps in rural areas, and which of these qualities have the highest quality?

Methodology

This research involves documentary and library research methods. The research method used is descriptive-analytical, and the research approach is mixed with an emphasis on qualitative analysis. This research is based on the content analysis method of published studies related to obstacles, challenges, and the underdevelopment trap or rural poverty trap. In the first stage, the problem statement structure was designed, and the data entry criteria were determined, including the type, language, year, subject area, and main keywords of the studies.

Scientific studies published in reputable journals were selected based on the desired criteria, which includes studies in the field of rural underdevelopment and the most significant contributing factors. Articles exclusively addressing village underdevelopment without mentioning the underlying factors were excluded. All published (domestic) articles relating to the topic of the research were searched through keywords related to challenges, obstacles, underdevelopment, and the poverty trap in rural areas. These articles were found in scientific-research journals, extension science, and conferences indexed and accessible on the magazine website or in scientific databases such as the country's publications database, Noor specialized journals database, academic Jihad scientific database, and the comprehensive portal of humanities and civilica.

Results and Discussion

After reviewing the studies, it has been determined that the criteria for underdevelopment trap, rural poverty trap, rural development, and rural development challenges have been developed in different ways for rural areas. These indicators are included in domestic articles in four dimensions: socio-cultural, economic, environmental, and political. Environmental ideas are also considered, and the concept of "stable, weak rural" from Chambers' point of view is presented in five dimensions: vulnerability, poverty, powerlessness, isolation, and physical weakness. Additionally, foreign articles are based on various theories such as global sustainable development, poor spatial development, integrated rural development, urban bias, endogenous development, and development indicators (challenges and development factors).

The Economic Development Cooperation Organization and the Development Bank of Latin America have identified four new development traps under the title of sustainable development for all countries, both developed and underdeveloped: productivity trap, social vulnerability trap, institutional trap, and environmental trap. Each of these criteria has indicators, and all the indicators from the articles are presented based on these criteria. After reviewing and analyzing the categorical content, the initial codes

were placed into four main categories: 1) productivity trap, 2) social vulnerability trap, 3) institutional trap, and 4) environmental trap.

Conclusion

Rural settlements in various countries worldwide constitute a significant proportion of the population and face challenges such as high migration, negative population growth, poverty, lack of services, and natural crises. The underdevelopment trap and persistent or stable poverty are other issues that exist in these regions. The framework of rural inequality differs from the conceptual basis of the spatial development trap, and each country and government has different tendencies in pursuing their desired level of development.

Development traps in rural areas include the productivity trap, vulnerability trap, institutional trap, and environmental trap. Research analysis has revealed that each of these traps has a distinct impact on villages and is interdependent. This text explains the factors that have led to the productivity and vulnerability traps in rural areas, and proposes the lack of capital and savings as a key factor in the occurrence of the vulnerability trap in such areas. The third development trap is the institutional trap, which according to research, signifies people's dissatisfaction with institutions, organizations, and governments. This dissatisfaction includes the lack of and poor quality of services, lack of delegation and authority to the national government, lack of government support, lack of trust in the government, and lack of attention to participation. Additionally, resource limitations, natural disasters, climate changes, and lack of infrastructure and communication networks are some of the tele-environmental indicators that exert pressure on the preservation and sustainable use of biodiversity in rural areas. Studies have shown that productivity traps, social, institutional, and environmental vulnerability are the most significant indicators of underdevelopment traps in rural areas. Furthermore, the social vulnerability trap and its related indicators are considered more significant than other underdevelopment traps in rural areas. The rural areas of Iran have geographical unity and are part of the development structures that are dependent on the rural environment. Therefore, studying the underdevelopment area and discovering the traps of underdevelopment in the villages of Iran is inevitable.

تحلیل محتوای مطالعات خارجی و داخلی تله توسعه نیافتگی در نواحی روستایی

صدیقه کرمی نسب^۱، وحید ریاحی^۲، حسن افراخته^۳

۱. دانشجوی دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
۲. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیا، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
۳. استاد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیا، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

چکیده

یکی از جلوه‌های عمده استمرار توسعه نیافتگی را می‌توان در پیوستگی و حتی تشدید شکاف درآمد و ثروت میان کشورهای فقیر و کشورهای غنی، در جهان امروز مشاهده کرد. به عبارت دیگر، در همه کشورها اعم از پیشرفته و عقب مانده مناطقی از جمله روستاها وجود دارد که از رشد و توسعه کمتری نسبت به سایر مناطق برخوردارند و مردم این مناطق به دلایلی که خارج از کنترل آنها بوده از سطح رفاه کمتری نسبت به بقیه بهره می‌برند. از سوی دیگر تجربیات تمامی نظریات توسعه نشان می‌دهد که دستیابی به توسعه در هر سطحی و با هر هدفی که باشد نیازمند برنامه‌ریزی اصولی، کارآمد و اجرای دقیق آن است. اما مسئله اصلی این است چه دلیلی باعث این شده که بعضی از مناطق از جمله نواحی روستایی که دارای منابع مهم و برتری‌های جهت رشد و توسعه می‌باشند نتوانند تنها هیچ پیشرفتی نداشته‌اند بلکه به عنوان یک منطقه توسعه نیافته نسبت به مناطق اطراف خود باقی مانده‌اند. هدف اصلی این پژوهش جمع‌بندی مطالعات مربوط به موانع، چالش‌ها و تله توسعه نیافتگی و یا همان تله فقر در توسعه روستایی با استفاده از روش تحلیل محتوا است. این پژوهش، در زمره پژوهش‌های اسنادی و کتابخانه‌ای جای می‌گیرد. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی بوده و رویکرد تحقیق آمیخته با تأکید بر کیفی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه مقالات چاپ شده در ارتباط با موضوع پژوهش است که در نشریات داخلی و خارجی استفاده شده است. بر این اساس ۹۵ مقاله انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که با توجه به تحلیل محتوای مطالعات صورت گرفته تله توسعه نیافتگی در نواحی روستایی در ۴ معیار (تله‌های بهره‌وری، آسیب پذیری اجتماعی، نهادی و محیطی) مورد بررسی قرار گرفته شد، که بیشترین شاخص‌های مربوط به تله‌های بهره‌وری، آسیب پذیری، نهادی و محیطی به ترتیب نوسان قیمت محصول، فقدان سرمایه و پس انداز، ضعف نهادها و فقدان زیر ساخت و شبکه ارتباطی نسبت به سایر شاخص‌ها می‌باشند. همچنین در مجموع تله آسیب پذیری اجتماعی و شاخص‌های مربوط به آن بیشتر از سایر تله‌های توسعه نیافتگی در نواحی روستایی مورد توجه واقع شده است.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۳۰

شماره صفحات: ۱۴-۱

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

تله توسعه نیافتگی، مطالعات روستایی، تحلیل محتوا

استناد: کرمی نسب، صدیقه، ریاحی، وحید، افراخته، حسن (۱۴۰۲). تحلیل محتوای مطالعات خارجی و داخلی تله توسعه نیافتگی در

نواحی روستایی، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۱۳، شماره ۴۹، مردادشت: صص ۱۱۵-۱۳۰.

DOI: 10.30495/JZPM.2021.27217.3842

DOR:

* نویسنده مسئول: وحید ریاحی

نشانی: دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیا، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

تلفن: ۰۹۱۲۳۰۰۲۳۸۵

پست الکترونیکی: Riahi@khu.ac.ir

مقدمه:

امروزه مقوله توسعه دغدغه بسیاری از کشورها می‌باشد، عمده نظریه‌پردازان توسعه بر کاهش نابرابری‌های موجود و رفع دوگانگی‌ها به عنوان یکی از اهداف اساسی توسعه تأکید دارند، براین اساس مطالعه سطح توسعه یافتگی یکی از اقدامات ضروری و پایه‌ای برای برنامه ریزی و اصلاحات جهت رفع موانع است (Didari et al., 2019: 192). توسعه از لحاظ مفهوم هر فردی در تصور خود معنا و مفهوم متفاوتی از توسعه داشته و در زمان‌ها، مکان‌ها و فرهنگ‌های مختلف معانی و تعابیر متفاوتی از توسعه ارائه شده است. بنابراین توسعه تا سال ۱۹۷۰ یک مفهوم تک بعدی (رشد، سرانه درآمد) و از سال ۱۹۷۰ به بعد برای توسعه معنی متفاوت و چند جانبه‌ای قائل شدند. می‌توان گفت از دهه هفتاد توسعه معنی صرفاً اقتصادی خود را از دست داد و لزوم چند جانی بودن و پوشش ابعاد گوناگون فرهنگی، اجتماعی، سیاسی در کنار بعد اقتصادی را نیز در بر گرفت (Afrakhteh et al., 2013: 29). که فرایندی است برای بهبود کیفیت زندگی همه انسان‌ها با سه جنبه یکسان به عنوان یک مبنای مفهومی و یک دستورالعمل عملی برای درک معنای درونی توسعه است. این ارزش‌های اصلی پایداری، عزت نفس و آزادی است و این‌ها نشان‌دهنده‌ی هدف جهانی است که فرد و جامعه به دنبال آن هستند (Kwasi Kutor, 2014: 14-15). به عبارت دیگر توسعه یافتگی یا توسعه، به معنای رشد موزون و همگن است. یک ساختار همگن ساختاری است که در آن همه شاخص‌های اقتصادی، سیاسی، روانی، امنیتی، اجتماعی و فرهنگی جامعه، موزون یا نسبتاً موزون دنبال می‌شود. اینکه جامعه مثل ایران این طور نسبت به محیط زیست خودش، بی اهمیت و بی اعتنا باشد، نشانه توسعه نیافتگی است. الزاماً ما در حوزه اقتصاد نباید توسعه را بنیمیم. از آنجا که بالاترین درآمد سرانه بین کشورهای دنیا متعلق به کشور قطر است، ولی هیچ کس و هیچ شاخصی و هیچ دانشمندی، قطر را کشور توسعه یافته‌ی نمی‌داند. اقتصاد یا رشد اقتصادی بخشی از توسعه است و توسعه، موضوع بسیار فراگیرتری است. شاخص‌های فرهنگی، محیط زیست یا آموزش، همه این‌ها تلقی یک جامعه یا پیکره کلی توسعه یافتگی را به دست می‌دهد که ما در بخش اقتصاد فقط با بخشی از آن روبه‌رو هستیم (Naeem & Yaghoobzadeh, 2018: 15-14). در تقابل با توسعه و توسعه یافتگی، توسعه نیافتگی مطرح می‌شود. فورتادو در تعریف توسعه نیافتگی می‌گوید، توسعه نیافتگی وضعیتی است که به دلیل عدم هماهنگی بین عوامل تکنولوژی کاربردی امکان استفاده همزمان از سرمایه و نیروی کار در جامعه میسر نیست. توسعه نیافتگی به عنوان ویژگی کشورهای مطرح است که تحت عناوین جهان سوم، عقب مانده، درحال توسعه و... از آن‌ها یاد می‌شود (Azkia, 2018: 25). همچنین کاردوزو مسأله توسعه نیافتگی را اساساً نه تنها از وجه اقتصادی بلکه با مراجعه به وجوه اجتماعی و سیاسی در کشورهای توسعه نیافته تحلیل می‌کند، کاردوزو به طور کلی یک تحلیل اقتصادی را برای تبیین روند توسعه کشورهای آمریکای لاتین کافی نمی‌داند و معتقد است که نحوه ترکیب نیروهای اجتماعی و تعارض میان آن‌ها و بلاخره اعمال سلطه‌گری از جانب یک طبقه یا گروه اجتماعی است که باعث تکوین این یا آن الگوی توسعه می‌گردد و به همین خاطر تأکید بر وجود اجتماعی سیاسی را در تبیین توسعه نیافتگی حیاتی می‌داند. به طور کلی این اصطلاح تنها در مقایسه با سطوح توسعه یافتگی معنی پیدا می‌کند. بنابراین توسعه نیافتگی را نمی‌توان به منزله مرحله‌ای از توسعه توصیف کرد، چون روندی است که در تاریخ روابط اقتصادی کشورهای صنعتی و جوامع سنتی پیدا شده است و پیش از توسعه سرمایه داری و استعمار، توسعه نیافتگی وجود نداشت، بلکه جوامع در مرحله‌ای از توسعه کم قرار داشتند. ویژگی‌های توسعه نیافتگی را می‌توان به دو بخش ویژگی‌های اقتصادی و ویژگی‌های غیر اقتصادی تقسیم کرد ویژگی‌های اقتصادی شامل: وابستگی اقتصادی، ورود سرمایه‌های خارجی و بروز بدهی کلان، وجود مؤسسات و شرکت‌های چند ملیتی، عدم بات و وضع مبادلات، اقتصاد تک محصولی و صدور مواد اولیه و سطح بالای بیکاری و کم کاری است. ویژگی‌های غیر اقتصادی شامل: رفاه اجتماعی نازل، توزیع ناعادلانه ثروت، بی کفایتی دولت‌ها، نرخ بالای رشد جمعیت، وضع بد بهداشت همگانی و سطح بالای بی سوادی است (Naghdei & Hessari, 2013: 4). یکی از جلوه‌های عمده استمرار توسعه نیافتگی در جهان امروز را می‌توان در پیوستگی و حتی تشدید شکاف درآمد و ثروت میان کشورهای فقیر و کشورهای غنی در جهان امروز مشاهده کرد. یکی از واقعیت‌هایی که امروز بیش از گذشته نمایان شده این است که نظریه‌های اقتصاد کلاسیک درباره شکاف میان کشورهای ثروتمند و فقیر، نادرست بوده است. در این نظریه‌ها تأکید شده بود که سرانجام «همه ما ثروتمند خواهیم شد» با این حال امروزه شواهد فراوانی در دست است که از واقعیتی متضاد حکایت دارد. روستو، از اقتصاددانان هوادار نظریه نو سازی، بر این باور بود که توسعه نیافتگی تنها مرحله‌ای است که کشورها در مسیر توسعه باید از آن عبور کنند. با این همه، شکاف درآمدی میان کشورهای غنی و فقیر پس از جنگ جهانی دوم، روبه افزایش بوده است. از سال ۱۹۵۰ تا ۲۰۰۵ درآمد سرانه در کشورهای فقیر به ترتیب ۱۶۴ و ۵۸۰ دلار و در کشورهای

¹ Furtado

² Cardoso

صنعتی متوسط سرانه به ترتیب ۳۶۷۷ و ۳۵۱۳۱ دلار بوده است (Saei & Seifi, 2016: 11-10). که این آمارها در کشورهای فقیر یا کم درآمد نشان‌دهنده توسعه نیافتگی است، اما در سطح کشورها، هم بعضی مناطق هستند که به عنوان مناطق توسعه نیافته محسوب می‌شوند و در واقع هم گرایشی در توسعه مناطق زمانی محقق خواهد شد که مناطق محروم و کم‌تر توسعه یافته با شتاب بیشتری نسبت به سایر مناطق، رشد و توسعه یابند، به عبارتی دیگر در همه کشورهای جهان، رشد و توسعه ناموزون است. یعنی در همه کشورها اعم از پیشرفته و عقب مانده مناطقی وجود دارد که از رشد و توسعه کمتری نسبت به سایر مناطق برخوردارند و مردم این مناطق به دلایلی که خارج از کنترل آن‌ها بوده از سطح رفاه کمتری نسبت به بقیه بهره می‌برند. از سوی دیگر تجربیات تمامی نظریات توسعه نشان می‌دهد که دستیابی به توسعه در هر سطحی و با هر هدفی که باشد نیازمند برنامه‌ریزی اصولی، کارآمد و اجرای دقیق آن است. اما مسأله اصلی این است چه دلیلی باعث این شده که بعضی از مناطق از جمله نواحی روستایی که دارای منابع مهم و برتری‌های جهت رشد و توسعه می‌باشند نه تنها هیچ پیشرفتی نداشته‌اند بلکه به عنوان یک منطقه توسعه نیافته نسبت به مناطق اطراف خود باقی مانده‌اند (Zali & Sajjadi Asl, 2017: 26). چرا که روستاها دارای ویژگی‌های متفاوتی نسبت به شهرها هستند و می‌توان گفت آن‌ها دارای پتانسیل‌های خاصی هستند که اغلب دست کم و یا نادیده گرفته می‌شوند و همچنین دارای مشکلاتی از جمله تمایزهای مکانی و اجتماعی و غیره هستند. در نتیجه برای برنامه‌ریزی و دستیابی به موفقیت در حوزه‌های مختلف چاره‌ای جز شناخت ویژگی‌های سکونتگاه‌های روستایی و توجه به مشکلات آن‌ها نیست (Haidarpour et al, 2020: 130). از آنجا که هدف توسعه روستایی را رسیدن به تعادل پویا در جهت ارزش‌های روستایی و بهبود زندگی روستاییان می‌دانند. اتحادیه اروپا توسعه روستایی را ابزاری برای بهبود رفاه اقتصادی، اجتماعی و محیط زندگی ساکنان روستایی می‌داند. اما ناکامی‌های راهبردی پیشین توسعه روستایی در زمینه فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و. هنوز توسعه روستایی را با مسائل، چالش‌ها و موانع متعدد دست به گریبان ساخته است. که با توجه به شاخص‌های کالبدی، زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی در شرایط ناپایدار به سر می‌برند و پیامدهایی نظیر نابرابری منطقه‌ای و شهری - روستایی، تخریب محیط زیست و نابرابری در فرصت‌های اقتصادی - اجتماعی را به دنبال داشته است (Rezaei et al, 2020: 74). در واقع می‌توان گفت این مسائل، مشکلات و موانع تا حدی همدیگر رو تقویت کردند و ارتباط متقابلی با هم دارند که به صورت یک تله‌ی درآمد، تحت عنوان تله توسعه نیافتگی، که اگر راهکار یا راهبردهایی صورت نگیرد به طور مستمر تداوم پیدا می‌کند. با توجه به اینکه مطالعات زیادی در زمینه مهم‌ترین چالش‌ها، موانع و علل توسعه نیافتگی در نواحی روستایی انجام گرفته ولی این مطالعات به صورت متمرکز استخراج و ارائه نشده است. از این رو، هدف اصلی این پژوهش جمع بندی مطالعات مربوط به موانع، چالش‌ها و تله توسعه نیافتگی یا تحت عنوان تله فقر در توسعه روستایی با استفاده از روش تحلیل محتوا است. تحلیل محتوا یکی از روش‌هایی است که پژوهشگران برای تحلیل اطلاعات تحقیقات مختلف از جمله مقالات از آن استفاده می‌کنند (Aghaeipour & Ramesht, 2020: 43). پژوهش‌های متعددی با استفاده از روش تحلیل محتوا و روش‌های دیگر به بررسی مقالات و ارزیابی مقالات و مجلات علمی پرداخته‌اند که از جمله این تحقیقات می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: تحلیل محتوای مقالات فصلنامه پژوهش‌های روستایی بین سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴ توسط (بشیری و همکاران، ۱۳۹۶) که نتایج حاکی از آن است که در میان موضوعات مورد توجه نویسندگان گردشگری روستایی و توسعه پایدار روستایی بیشترین تعداد مقالات را به خود اختصاص دادند. نتایج پژوهش (نقدی - حصار، ۱۳۹۱) علل توسعه نیافتگی ایران براساس تحلیل محتوا نشان می‌دهد که تا زمانی که ایرانیان خود آمادگی پذیرش نفوذ خارجی و استعمار را نداشتند، این عامل به تنهایی نمی‌توانست مانعی برای توسعه در ایران باشد از میان عوامل خارجی می‌توان به امپریالیسم، استعمار و موانع سیاسی در میان عوامل متعدد بودند. کریمی اعتماد و یعقوبی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان فراتحلیل موانع توسعه روستایی ایران، نتایج نشان می‌دهد در مجموع در این مطالعات به ۲۰ متغیر مانع بر توسعه روستایی که مهم‌ترین آن‌ها مهاجرت و فقر و نابرابری درآمدی بودند. در فراتحلیلی مهم‌ترین چالش‌های جوامع روستایی ایران برای دستیابی به توسعه پایدار توسط فعلی و همکاران (۱۳۸۹)، برنامه‌ریزی و مدیریت ضعیف دولتی، فقدان ساتاری مناسب برای مدیریت توسعه روستایی، عدم توجه به دانش بومی، عدم توجه به مشارکت مردمی و سرمایه اجتماعی، فقدان کشاورزی مکانیزه و عدم گسترش بخش‌های نوین اقتصادی می‌دانند. در بررسی دیگر طالب و همکاران (۱۳۸۹) تحت عنوان فراتحلیلی بر مطالعات انجام شده در زمینه فقر بیشتر بر جنبه‌های پولی و مالی تأکید شده است. طبق نتایج تحقیق فقر را باید از جنبه‌های اجتماعی و با رویکردهای انسانی و مشارکتی نیز مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. و در آخر اینکه بعد اقتصادی و متغیرهای مربوط به آن بیشتر از سایر ابعاد در یافته‌های تحقیق خراسانی و همکاران (۱۳۹۹) تحت عنوان رویکرد تطبیقی به ارزیابی و تحلیل محتوای مقالات علمی فقر روستایی در ایران مورد توجه واقع شده است. با توجه به آنچه گفته شد، این پژوهش درصدد یافتن پاسخ به این سؤالات است: توصیف وضعیت و روند موضوعی مقالات داخلی و خارجی در بررسی «تله توسعه نیافتگی در نواحی

روستایی» مندرج در نشریات داخلی و خارجی چه نتایجی را نشان می‌دهد؟ معیارهای اصلی تله توسعه نیافتگی در نواحی روستایی کدامند و کدام معیار بیشترین تأثیر را دربرداشته است؟

مبانی نظری:

طرفداران دور تسلسل توسعه نیافتگی را نتیجه عوامل داخلی و وجود دور باطل فقر^۱ یا تله توسعه نیافتگی^۲ می‌دانند و آنان معتقدند که در این کشورها فقر وجود دارد. در واقع فقر باعث گردیده که میزان سرمایه‌گذاری پایین باشد و پایین بودن سرمایه‌گذاری باعث خواهد شد که اشتغال پایین باشد و پایین بودن اشتغال نیز موجب کم بودن درآمدهای خواهد شد. به طوری که متغیرهای زیاد اقتصادی و اجتماعی وجود دارد که فقر روستایی و به تبع آن توسعه نیافتگی روستایی را گسترش می‌دهد از جمله آن عدم دسترسی به زمین، رشد جمعیت، نرخ تورم، نرخ مرگ و میر نوزادان، امید به زندگی، نرخ باسوادی و سایر عوامل دیگر است (Mohammadi, 2013: 4). در دهه ۱۹۵۰ تله توسعه نیافتگی یا دور باطل فقر توسط صاحب‌نظرانی از جمله نورکس^۳ (۱۹۵۳) و لیبن اشتاین^۴ (۱۹۵۷) بیان شده است (Hoff, 2000: 1). نورکس معتقد است که در کشورهای در حال توسعه، مجموعه عواملی مثل کمبود سرمایه، بهره‌وری پایین و ضعف بازار وقتی با هم ترکیب می‌شوند، باعث شکل‌گیری دوره‌های باطل فقر می‌شوند و در نتیجه از توسعه کشورهای عقب مانده جلوگیری می‌کنند. این دوره‌ها هم در طرف عرضه و هم در طرف تقاضا فعال هستند. منظور از دوره‌های باطل در طرف تقاضا آن است که نازل بودن سطح درآمد واقعی سبب کاهش تقاضای واقعی شده که خود موجب کاهش سرمایه‌گذاری‌ها می‌شود و در آخر همان جریان کلاسیک دوره‌های باطل فقر، یعنی کمبود و عدم کارایی سرمایه، بهره‌وری نازل و درآمد اندک را به دنبال خواهد داشت. بهره‌وری نازل در درآمد واقعی نازل انعکاس یافته است. درآمدهای اندک به معنای پس انداز کم است، پس انداز کم نیز باعث سرمایه‌گذاری ناچیز و عدم کارایی و کمبود سرمایه می‌شود. عدم کارایی و کمبود سرمایه منجر به بهره‌وری کم می‌شود و این خود باعث ایجاد درآمدهای ناچیز شده و دور باطل فقر دوباره آغاز می‌شود. بنابراین دور باطل فقر از طرف عرضه نیز تکمیل می‌شود (Sheikhi & Amanian, 2012: 3). همچنین لیبن اشتاین، کشورهای در حال توسعه مواجه با دور باطل فقر هستند که این خود نتیجه درآمد اندک در این کشورهاست. به عقیده وی تنها راه خلاصی از این دوره‌های باطل حداقل تلاشی است که درآمد ملی این کشورها را تا حدی که رشد مداوم اقتصادی میسر شود، افزایش دهد. و در آخر اینکه روزن اشتاین رودن^۵ برای به حرکت درآوردن ممالک در حال توسعه در جهت توسعه مبلغ قابل توجهی سرمایه‌گذاری لازم است که به صورت یک فشار همه جانبه عمل می‌کند. به نظر او سرمایه‌گذاری‌های جزئی در بخش‌های مختلف اقتصادی این گونه کشورها نمی‌تواند آن‌ها را از گردش و چرخش در دایره ی خبیثه فقر رها سازد. نلسون^۶ در باب «پدیده عقب ماندگی و چگونگی رهایی از آن» نظراتی مشابه با نظر روزن اشتاین رودن دارد. وی نظرات خود را طی مقاله‌ای بسیار فشرده تحت عنوان «تئوری دام تعادل در سطح پایین» در دسامبر ۱۹۵۶ ارائه نمود. پایه نظریه نلسون را اصولاً دو نظریه متداول در آن زمان تشکیل داده است. اولین عقیده، از ایده‌های مالتوس سرچشمه می‌گرفت. به این ترتیب که: اگر درآمد سرانه در هر کشوری از حداقل معیشت تجاوز کند، جمعیت آن کشور افزایش خواهد یافت. پس باید کوشش کرد تا رشد درآمد سرانه بیش از رشد جمعیت باشد تا بتوان از گرداب تسلسل‌های باطل نجات یافت. نظریه دومی که در آن زمان متداول بوده است، عبارت بود از اینکه سطح درآمد در کشورهای توسعه نیافته پایین بوده و مردم این کشورها بسیار فقیر هستند لذا نمی‌توانند پس‌انداز داشته باشند (و آن سرمایه‌گذاری کنند). در عین حال، پایین بودن میزان رشد درآمد نیز حاصل پایین بودن میزان سرمایه‌گذاری‌هاست. پس برای رهایی از این تسلسل باطل، باید تلاش کرد تا سطح درآمد سرانه از یک سطح حداقلی (که در آن پس‌انداز صفر است) تجاوز کند تا بتوان به پس‌انداز و به دنبال آن سرمایه‌گذاری دست یافت (Nelson, 1956: 4). همچنین در جریان توسعه نیافتگی دو الگوی مهم وجود دارد: الف) الگوی چند بعدی میردال^۷ آن را می‌توان تحت عنوان جریان دورانی و تراکمی، اینطور بیان کرد که T سطح پایین درآمد در نتیجه پایین بودن متوسط بهره‌وری کل نیروی کار ایجاد می‌شود. در پدیده توسعه نیافتگی نکته مهم آن است که بهره‌وری پایین، درآمدهای پایین و سطح پایین زندگی پدیده‌هایی هستند که متقابلاً هم دیگر را تقویت می‌کنند و به عبارت دیگر در ارتباط متقابل با هم هستند. به طور خلاصه با توجه به اجزاء توسعه نیافتگی و ماهیت و معنای آن، واضح است که بدون بهبود سطح زندگی مردم در داخل کشور عملاً آمیدی به توسعه وجود نخواهد داشت. نتیجه آنکه در شرایط انتقال و گذار از حالت توسعه نیافتگی مزمزم به توسعه، بهبود در سطح زندگی مردم باید از بالاترین اولویت،

¹ vicious circles of poverty

² underdevelopment traps

³ Nurkse

⁴ Leibenstein

⁵ Rosenstein-Rodan's

⁶ Nelson

⁷ Mirdal

برخوردار با شد و به همین دلیل اقتصاد نقش اصلی را در فرایند توسعه بازی می‌کند. ب) الگوی دور باطل یا دایره فقر میردال: در این الگو عوامل مرتبط به هم که در جامعه حالت ایستا و غیرپویایی (توسعه نیافتگی) ایجاد می‌کنند، به ۴ گروه تقسیم می‌شوند که، به شکل تسلسلی به هم وابسته‌اند. این ۴ گروه عبارتند از: بهره‌وری ضعیف نیروی کار؛ سطح پایین درآمد؛ پس‌انداز کم؛ سرمایه‌گذاری ضعیف (Karim, 2016: 18). و در آخر اینکه چمبرز مهم‌ترین دلیل توسعه نیافتگی مناطق روستایی را فقر روستایی ذکر می‌کند. وی بیان می‌کند که پیرامون وضعیت مردم فقیر روستایی پنج دسته مشکلات (آسیب‌پذیری، بی‌قدرتی، انزوا، ضعف جسمانی و فقر) تحت عنوان خوشه‌های نامساعد فقر یا تله محرومیت را دلیل توسعه نیافتگی و عدم مشارکت آن‌ها در برنامه توسعه روستایی می‌باشد. این عوامل در شکل ۲ آمده است (Chambers, 1997: 310). تله فقر مکانیسم ساختاری خود تقویت‌کننده‌ای است که باعث تداوم فقر می‌شود. تله به یک چرخه تبدیل می‌شود و اگر قدمی برای شکستن این دور برداشته نشود، شروع به تقویت خود می‌کند. هر فقری در هر زمانی یک تله نیست. فقر ممکن است موقتی باشد و افراد خودشان بتوانند از این حالت خارج شوند، اما فقر هنگامی با خود تله به همراه دارد که دور باطل تلاش‌های فقیر را تحلیل می‌برد، در این شرایط، فقر پرورش می‌یابد و موقعیت مساعدتری برای بروز فقر خلق می‌شود (Raghfar et al, 2012: 147). مدل‌های تله فقر معمولاً با دسترسی محدود مردم به اعتبار، بازار سرمایه، فرصت‌های اقتصادی یا اجتماعی، عوامل دیگری مانند تخریب محیط زیست، فقدان حاکمیت، جنگ و زیرساخت‌ها ممکن است در تله فقر نقش داشته باشند (Huafeng, 2017: 6). در اینجا ۴ تله اصلی توسعه جدید در جهت توسعه پایدار شامل تله‌ی بهره‌وری، تله‌ی آسیب‌پذیری اجتماعی، تله‌ی نهادی و تله‌ی محیطی است. این تله‌های بهم پیوسته به ویژه در یک زمینه جهانی به سرعت در حال تغییر، که چالش‌های جدید و پیچیده‌ای ایجاد می‌کند، بسیار مهم هستند. غلبه بر این تله‌ها و شکست حلقه معیوب یا حلقه باطل فقر را می‌توان در مسیر توسعه پایدار قرار خواهد داد (OECD-CAF, 2019: 27). توسعه پایدار به عنوان یک مفهوم نه تنها یک رویکرد برای جهان و مشکلات جدید آن است بلکه مجموعه‌ای از دستورالعمل‌ها برای حل چالش‌های مختلفی است که در حال حاضر جهان با آن روبرو است (Veselonska, 2017: 474). از سال ۲۰۱۶، اهداف توسعه هزاره توسط اهداف توسعه پایدار جایگزین شد. این اهداف، شامل یک چارچوب است که ۱۷ ماده و ۱۶۹ تبصره را در بر می‌گیرد. اهداف توسعه هزاره فقط به کشورهای در حال توسعه در ۸ محور اختصاص داده شد، در حالی که اهداف توسعه پایدار یک چارچوب جهانی برای همه کشورهای توسعه یافته و هم در حال توسعه می‌باشد. توسعه پایدار، فرآیند کاستن از آسیب‌پذیری‌ها و افزایش ظرفیت‌های محلی تعریف شده است (Riahi et al, 2016: 158). هدف اصلی توسعه پایدار دستیابی به یک نقطه نظر اقتصادی و مشارکت اجتماعی است، فرایندی است که از محیط زیست بهره گرفته و در حفظ و ارتقای آن می‌کوشد و به کمک تکنولوژی از کارایی بالاتری بهره‌مند است (Otiman and et al, 2014: 511). بر این اساس می‌توان توسعه پایدار را در قالب مفاهیم متنوعی چون، بیان چشم‌اندازها، تبادل ارزش‌ها، توسعه اخلاقی، بازسازماندهی اجتماعی، فرآیند تحول به سمت آینده‌ی بهتر، عدم به مخاطره انداختن کیفیت محیط زیست، توانمندسازی مردم، ایجاد ظرفیت‌های جدید، احترام به اطلاعات و دانش بومی، افزایش آگاهی‌ها و اطلاعات، رساندن انسان به مرحله‌ی رضایت از زندگی خویش و آزادی انتخاب و برابری در دسترسی به فرصت‌ها، می‌توان تلقی کرد (Rokanuddin Eftekhari et al., 2015: 89). که همگی به نوعی تبیین‌کننده‌ی ایده محوری توسعه پایدار، یعنی توسعه‌ای که قابلیت‌های نسل حاضر را بدون کمک گرفتن از قابلیت‌های نسل آینده افزایش می‌دهد، دانست (Behboodi et al., 2010: 275). لذا توسعه پایدار، یعنی توسعه‌ای که از نظر زیست محیطی غیر مخرب، از نظر فنی مناسب و از نظر اقتصاد ماندگار و از نظر اجتماعی قابل پذیرش باشد (Vosoughi & Imani, 2011: 27).

روش‌شناسی تحقیق:

این پژوهش، در زمره پژوهش‌های اسنادی و کتابخانه‌ای جای می‌گیرد. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی بوده و رویکرد تحقیق آمیخته با تأکید بر کیفی است. این تحقیق بر پایه روش تحلیل محتوای مطالعات منتشر شده در ارتباط با موانع، چالش‌ها و تله توسعه نیافتگی یا تحت عنوان تله فقر روستایی می‌باشد. تحلیل محتوا عبارت است از: فنی که به وسیله آن مشخصات خاص پیام به طور روشمند و دقیق و

¹ Productivity trap

² Social vulnerability trap

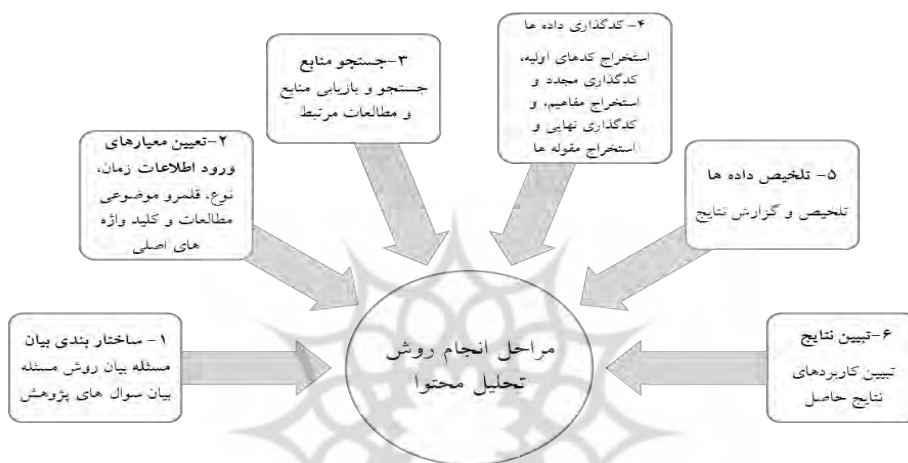
³ Institutional trap

⁴ Environmental trap

⁵ SDGs (Sustainable Development Goals)

به منظور استنباط علمی شنا سایی می‌شود. دقت و عینیت امر متضمن آن است که تحلیل مبتنی بر قواعدی مشخص باشد تا به دانش پژوهشان امکان دهد از پژوهش‌های مختلف به نتایج یکسان مورد نظر دست یابند (Bakhtiari et al., 2014: 7). مراحل انجام این روش در شکل (۱) نشان داده شده است. با توجه به مراحل ارائه شده در شکل (۱)، در مرحله اول، ساختار بیان مسأله طراحی گردید و سپس معیار های ورود داده‌ها شامل نوع، زبان، سال، قلمرو موضوع و کلیدواژه‌های اصلی مطالعات تعیین شد. بر این اساس، مطالعات انتخاب شده، مطالعات علمی منتشر شده در مجله‌های معتبر می‌باشد. مطالعات در حوزه توسعه نیافتگی روستایی و مهمترین معیارهای مؤثر بر این حوزه مورد نظر می‌باشد. از این رو مقاله‌هایی که صرفاً به موضوع توسعه نیافتگی روستاها پرداخته‌اند و به عوامل مورد اشاره‌ای نداشته‌اند حذف گردیده‌اند. جهت ورود داده‌ها، از کلید واژه‌های مرتبط با چالش، موانع و توسعه نیافتگی و تله‌ی فقر روستاها، جهت جستجو کلیه مقالات چاپ شده (داخلی) در ارتباط با موضوع پژوهش، در مجلات علمی - پژوهشی، علمی ترویجی و همایشی است که در سایت مجلات یا در پایگاه‌های علمی دانلود مقاله همانند بانک اطلاعات نشریات کشور، پایگاه مجلات تخصصی نور، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، و پرتال جامع علوم انسانی و سیویلیکا نمایه شده و قابل دسترسی می‌باشند.

شکل ۱: مراحل انجام روش تحلیل محتوا (Schell & Rathe, 1992)

همچنین مقالات چاپ شده (خارجی) در رابطه با موضوع پژوهش، نظیر: Science Magazine, Oxford, Springer & Kluwer, Elsevier[s Scopus database, Taylor and Francis, Google Scholar, Science Direct استفاده شده است. در مرحله سوم، جستجوی منابع بر اساس معیارهای ورود اطلاعات انجام شد. بر اساس جستجو در پایگاه داده‌ای معتبر، ۹۵ مقاله انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند. بازه زمانی مقالات داخلی و خارجی به ترتیب (۱۳۹۹ - ۱۳۸۳) و (۲۰۲۰ - ۲۰۰۱) است. بعد از شناسایی پژوهش‌های مورد نظر، از شیوه تحلیل داده‌های متنی با عنوان کدگذاری باز استفاده شد. این شیوه بیشتر به دنبال تقلیل اطلاعات و ارائه توصیفی دقیق پیرامون یک موضوع است. در این شیوه کدگذاری، کدها از متن مطالعات استخراج می‌شود (کدگذاری مرتبه اول) و سپس بر روی این کدهای مستخرج، مجدداً کدگذاری دیگری صورت می‌گیرد که منجر به شکل‌گیری مفاهیم می‌گردد (کدگذاری مرتبه دوم) و در آخر بر روی مفاهیم نیز کدگذاری دیگری صورت می‌گیرد (کدگذاری مرتبه سوم) تا مقوله‌ها حاصل شود و سپس تلخیص داده‌ها صورت می‌پذیرد. در مرحله آخر، به تدوین و تحلیل داده‌ها پرداخت می‌شود. از آنجا که معروف‌ترین انواع پژوهش تحلیل محتوا عبارتند از: ۱. تحلیل محتوای مقوله‌ای ۲. تحلیل محتوای ارزیابی ۳. تحلیل محتوای تفاهم یا همبستگی. از میان سه نمونه مزبور تحلیل محتوای مقوله‌ای بیش از بقیه معروف است که در این پژوهش از این روش استفاده شده است. در این روش ابتدا متن مورد نظر را به اجزایی تجزیه می‌کنند، که به روش تحلیل محتوای قیاسی موسوم است. سپس اجزا را به طبقاتی تقسیم می‌نمایند، و با شمارش فراوانی هر طبقه، درصد آن‌ها را مشخص و در پایان، آن درصد ها را تحلیل می‌کنند. کلید واژه‌های مورد استفاده در این پژوهش شامل روند چاپ مقالات، روش تحقیق و رویکرد پژوهش‌ها، موانع، چالش ها، توسعه نیافتگی و تله توسعه نیافتگی یا تله فقر روستایی، است. برای توصیف کمی این معیارها و ترسیم نمودارها از نرم‌افزار اکسل استفاده شده است. بر این اساس شاخص‌های جامعه آماری از سه موضع (روند چاپ مقالات، روش‌شناسی و مبانی نظری) مورد بررسی قرار گرفته که به شرح زیر است. برای تحلیل روند مقالات چاپ شده در مجلات داخلی و خارجی منتشر شده در طی بازه زمانی (۱۳۹۹ - ۱۳۸۳) و

(۲۰۲۰ - ۲۰۰۱) استخراج شده است. با توجه به جدول و نمودارها بیشترین مقالات داخلی در سال‌های ۹۱ و ۹۷ به ترتیب ۱۵ و ۱۷ درصد، همچنین بیشترین چاپ مقالات خارجی در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ با ۱۴/۲۸ درصد به خود اختصاص داد هاند. به طور کلی روند چاپ مقالات داخلی و خارجی با توجه موضوع پژوهش در بازه زمانی دارای نوسان زیادی بوده است.

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصد چاپ مقالات داخلی و خارجی

ردیف	سال انتشار (مقالات داخلی)	فراوانی	درصد	سال انتشارات (مقالات خارجی)	فراوانی	درصد
۱	۱۳۸۳	۱	۰/۱۶	۲۰۰۱	۱	۲/۸
۲	۱۳۸۴	۳	۵	۲۰۰۵	۱	۲/۸
۳	۱۳۸۶	۲	۳/۳	۲۰۰۸	۱	۲/۸
۴	۱۳۸۷	۱	۰/۱۶	۲۰۱۰	۳	۸/۵
۵	۱۳۸۸	۴	۷	۲۰۱۲	۲	۵/۷
۶	۱۳۸۹	۳	۵	۲۰۱۳	۱	۲/۸
۷	۱۳۹۰	۳	۵	۲۰۱۴	۴	۱۱/۴
۸	۱۳۹۱	۹	۱۵	۲۰۱۵	۳	۸/۵
۹	۱۳۹۲	۴	۷	۲۰۱۶	۳	۸/۵
۱۰	۱۳۹۳	۱	۰/۱۶	۲۰۱۷	۵	۱۴/۲
۱۱	۱۳۹۴	۱	۰/۱۶	۲۰۱۸	۵	۱۴/۲
۱۲	۱۳۹۵	۶	۱۰	۲۰۱۹	۳	۸/۵
۱۳	۱۳۹۶	۳	۵	۲۰۲۰	۳	۸/۵
۱۴	۱۳۹۷	۱۰	۱۷			
۱۵	۱۳۹۸	۶	۱۰			
۱۶	۱۳۹۹	۴	۷			
	مجموع	۶۰	۱۰۰	مجموع	۳۵	۱۰۰

منبع، یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

یکی از مهم‌ترین قسمت‌هایی که می‌بایست هم در یک کار پژوهشی و هم مقاله‌ی برآمده از آن با دقت مستند و مطرح شود روش‌شناسی پژوهش است، روش‌شناسی مقالات در سه دسته کمی، کیفی و ترکیبی گروه‌بندی و در جدول شماره ۲ نمودار شماره ۳ ارائه شده است، که بیشترین میزان مربوط به روش کمی در مقالات داخلی و خارجی به ترتیب ۷۵ و ۳۷/۱ درصد است.

جدول ۲- توزیع فراوانی (تعداد و درصد) روش‌شناسی مقالات داخلی و خارجی

مقالات خارجی						مقالات داخلی					
ترکیبی		کیفی		کمی		ترکیبی		کیفی		کمی	
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
۵/۷	۲	۸/۵	۳	۳۷/۱	۱۳	۱/۶	۱	۱۵	۹	۷۵	۴۵

منبع، یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

در هر نظام علمی، نظریه از اهمیت بالایی برخوردار است و شالوده‌ای توانمند به حساب می‌آید. نظریه موجب روایی هر علم می‌شود و حرکتی برای رشد و توسعه آن است. کومار معتقد است: نظریه‌ها حالت قطعی ندارند، مشروط تلقی می‌شوند، و نمی‌توان آن‌ها را یک تبیین نهایی نداشت. نظریه نه ایستاست و نه یک فرمول نهایی دارد، بلکه می‌تواند در معرض تجدید نظر نیز قرار گیرد. نظریه پایه و اساس پژوهش است و رابطه‌ی این دو رابطه‌ی دو سویه و متقابل است. پژوهش برخاسته از تأملات نظری به نکات نظری تازه‌ای می‌انجامد و آن نیز به نوبه خود به پژوهش‌های آینده منجر می‌شود (Bakhtiar et al., 2014: 15). از این رو، در این مقاله نیز بخش مبانی نظری مقالات داخلی و خارجی مورد خوانش مجدد و مضاعف قرار گرفت و مبانی نظری ذکر شده و ذکر نشده مقالات تجزیه و تحلیل شد. نتیجه این تحلیل در جداول و نمودار ۳ و ۴ ارائه شده است.

جدول ۳- توزیع فراوانی (تعداد و درصد) مبانی نظری در مقالات داخلی و خارجی

مقالات خارجی				مقالات داخلی			
مبانی نظری ندارد		مبانی نظری		مبانی نظری ندارد		مبانی نظری دارد	
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
۴۲/۸	۱۵	۵۷/۱	۲۰	۴۵	۲۷	۵۵	۳۳

منبع، یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۹

یافته‌های پژوهش:

بر اساس مرور اولیه بر مطالعات انجام شده مشخص شد که معیارهای تله توسعه نیافتگی، تله فقر روستایی، موانع توسعه روستایی و چالش‌های توسعه روستایی در واقع عملکردی متفاوت بر مناطق روستایی چه در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه داشته‌اند. این معیارها در مقالات داخلی در ۴ بعد اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و محیطی براساس نظریات (توسعه پایدار، فقر روستایی از دیدگاه چمبرز در ۵ بعد) آسیب‌پذیری، فقر، بی‌قدرتی، انزوا و ضعف جسمانی، رویکرد راهبرد مشارکتی، رویکرد درون‌زا و برون‌زا و... و در مقالات خارجی بر اساس نظریات به کار رفته (توسعه پایدار، فقر فضایی، توسعه یکپارچه روستایی، تعصب شهری، شاخص‌های توسعه جهانی و توسعه درون‌زا) چالش‌ها، موانع و علل توسعه نیافتگی و در آخر فقر روستایی مورد مطالعه شده است.

طبق سازمان همکاری توسعه اقتصادی و بانک توسعه آمریکای لاتین^۱ جهت توسعه پایدار در تمام کشورها (چه کشورهای توسعه یافته و کشورهای توسعه یافته) ۴ تله توسعه جدید تحت عنوان: تله بهره‌وری، تله آسیب‌پذیری اجتماعی، تله نهادها و تله محیطی که هر کدام از این معیارها دارای شاخص‌هایی هستند که تمام شاخص‌های مقالات بر اساس این معیارها ارائه شده است. پس از بررسی و تحلیل‌های محتوای مقوله‌ای در قالب فرایند گفته شده، کدهای اولیه در ۴ مقوله اصلی (۱: تله بهره‌وری ۲: تله آسیب‌پذیری اجتماعی ۳: تله نهادها و ۴: تله محیطی) جای گرفتند. جدول شماره ۴: تقسیم‌بندی مقوله‌های اصلی و فرعی را نشان می‌دهد. در واقع این مقوله‌ها، مهمترین مؤلفه‌های توسعه نیافتگی در نواحی روستایی می‌باشند که در جدول شماره ۱ ارائه شده است. با توجه به ساختار مطرح شده در جدول ۲ در ادامه به تشریح هر یک از مقوله‌های اصلی پرداخته شده است.

جدول ۴- مقوله‌های اصلی و فرعی تله‌ی توسعه نیافتگی روستاها

مؤلفه‌های اصلی	مؤلفه‌های فرعی
تله‌ی بهره‌وری	سطح پایین بهره‌وری
	نوسان قیمت محصولات
	سطح پایین استفاده از فناوری
	کوچکی، تعدد و پراکندگی قطعات زراعی
تله‌ی آسیب‌پذیری اجتماعی	درآمد کم، فقدان سرمایه و پس‌انداز
	پیری جمعیت
	مهاجرت
	مشاغل غیر رسمی
تله‌ی نهادی	ضعف نهادها
	کمبود و کیفیت پایین خدمات
	عدم واگذاری اختیارات به دولت محلی و عدم حمایت دولت
	عدم توجه به مشارکت
	عدم اعتماد مردم با دولت
تله‌ی محیطی	محدودیت منابع

¹ (OECD) Organisation for Economic Co-operation and Development

¹ (CAF) Development Bank of Latin America

بلايای طبیعی		
تغییرات آب و هوا		
فقدان زیرساخت و شبکه ارتباطی		

تله‌ی بهره‌وری

برخی از مطالعات، پراکندگی، تعدد و قطعات زمین کشاورزی (پاساکارنيس و همکاران؛ ۲۰۱۳؛ ویتانن؛ ۲۰۰۵؛ هاشمی و همکاران ۱۳۹۰؛ عزمی و همکاران، ۱۳۹۲؛ رضوان و همکاران، ۱۳۹۰ و یگانه - نباتی، ۱۳۹۲) و پایین بودن فناوری اطلاعات (کلانتری و همکاران، ۱۳۸۶؛ شریفی و همکاران، ۱۳۹۷؛ کریمیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ عزمی و همکاران، ۱۳۹۷؛ فلاح تبار، ۱۳۹۶؛ عزیزپور و همکاران، ۱۳۹۱؛ ایتیم - انکم، ۲۰۱۵؛ اکبرزاده - سلیمانی، ۲۰۱۸) به عنوان اصلی‌ترین تله توسعه نیافتگی در مناطق روستایی می‌دانند. چرا که وجود اراضی پراکندگی یک خصیصه مهم در نظام کشاورزی کشورهای کمتر توسعه یافته است. پراکندگی و کوچکی اراضی کشاورزی در روستاها مانعی در راه افزایش کارایی تولید و باعث هدررفتن نیروی کار زارع در رفت و آمدهای بین قطعات، ایجاد تنش‌های اجتماعی در مدیریت کشاورزی، افزایش هزینه استفاده از نیروی کار و مشکل استفاده مناسب از ماشین آلات را دنبال دارد. همچنین علل دیگری در بسیاری از مطالعات می‌توان نوسان قیمت محصولات (توماس و گاسپارت؛ ۲۰۱۸؛ سورچیو؛ ۲۰۱۹؛ ماکال و همکاران؛ ۲۰۱۷؛ یعقوبی - پرویزی، ۱۳۹۰؛ شریفی و همکاران، ۱۳۹۷؛ فراهانی و همکاران، ۲۰۱۹؛ کریمیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ بازيار - احمدوند، ۱۳۹۶؛ یگانه - نباتی، ۱۳۹۲ و محمدی - یعقوبی، ۲۰۱۷) به ذکر نمود. از آنجا که یکی از دلایل پایین آمدن درآمد مردم در مناطق روستای پایین بودن قیمت محصولات کشاورزی است. به لطف نیروهای بازار، تقاضا برای کالاهای اساسی کندتر از کالاها و خدمات لوکس رشد می‌کند. بعضی اوقات، وقتی یک خریدار (یا گروهی از خریداران) در تولید محصولات کشاورزی وجود دارد، قیمت‌های خرید عمداً پایین حفظ می‌شوند. علاوه بر علل‌های ذکر شده از دست دادن زمین‌های کشاورزی، کمبود سرانه قابل کشت، تضعیف بهره‌وری به دلیل بهره‌برداری بیش از حد؛ هزینه‌های بالای تولید محصول و پایین بودن سطح بهره‌وری (سورچیو؛ ۲۰۱۹؛ سرفیلی و همکاران، ۲۰۱۸؛ زئو و همکاران، ۲۰۰۸؛ لو و همکاران، ۲۰۲۰؛ جم‌شیدی خاتون، ۱۳۹۱؛ رئیسی - رئیسی، ۱۳۹۵؛ عزیزپور و همکاران، ۱۳۹۱؛ فراهانی و همکاران؛ ۲۰۱۹) به عنوان علل توسعه نیافتگی مناطق روستایی می‌توان قلمداد کرد. بنابراین همانطور که ذکر شد، یکی از معیارهای تله‌ی توسعه نیافتگی در نواحی روستایی تله‌ی بهره‌وری می‌باشد. تله‌ی بهره‌وری با ۴ شاخص مورد بررسی قرار گرفته است که عبارتند از: سطح پایین بهره‌وری، سطح پایین استفاده از فناوری، کوچکی، تعدد و پراکندگی قطعات زراعی و نوسان قیمت محصول می‌باشد. با توجه به جدول شماره ۵: نوسان قیمت محصول با ۳۳/۴ درصد بیش از سایر شاخص‌های تله بهره‌وری در نواحی روستایی و بعد از آن شاخص سطح پایین استفاده از فناوری با ۲۶/۶ درصد در مقالات مورد تحلیل به کار رفته است. و در آخر اینکه شاخص‌های سطح پایین بهره‌وری و کوچکی، تعدد و پراکندگی قطعات زراعی با ۲۰ درصد در رده بعدی قرار گرفته‌اند.

جدول ۵- توزیع فراوانی شاخص‌های تله‌ی بهره‌وری در نواحی روستایی

معیار	تله‌ی بهره‌وری	فراوانی	درصد
شاخص‌ها	سطح پایین بهره‌وری	۶	۲۰
	سطح پایین استفاده از فناوری	۸	۲۶/۶
	کوچکی، تعدد و پراکندگی قطعات زراعی	۶	۲۰
	نوسان قیمت محصول	۱۰	۳۳/۴
	مجموع	۳۰	۱۰۰

منبع، یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۹

¹ Pa~akarnie et al

² Viitanen

³ Thomas & Gaspart

⁴ Surchev

⁵ Macal et al

تله‌ی آسیب‌پذیری اجتماعی

یکی از علل‌های آسیب‌پذیری در مطالعات تله توسعه نیافتگی (شین و هه، ۲۰۱۷؛ اوسیتا انجیکو و چیکر، ۲۰۱۵؛ سورچپو، ۲۰۱۹؛ لو و همکاران، ۲۰۲۰؛ آندرا و جودیت، ۲۰۱۲؛ آناک آدیرین، ۲۰۱۸؛ سینگ، ۲۰۰۱؛ بهرامی، ۱۳۸۶؛ احمدی کیش، ۱۳۹۵؛ داورپناه و همکاران، ۱۳۹۵؛ محمدی یگانه و همکاران، ۱۳۹۲؛ علیایی - محمدی نژاد، ۱۳۸۹؛ عزمی و همکاران، ۱۳۹۲؛ بازیار - احمدوند، ۱۳۹۶؛ عزیزپور و همکاران، ۱۳۹۱) اشاره به درآمد کم و نابرابری در درآمد در نواحی روستایی داشته‌اند. در جهان کنونی نابرابری در همه سطوح؛ جهانی، ملی، منطقه‌ای، شهر و روستا و... وجود دارد. این نابرابری در دهه‌های اخیر به مرزهای غیرقابل تصور و انفجارآمیز رسیده است. یکی از این نابرابری‌ها همان درآمد - هزینه خانوار شهری و روستایی است که در دهه‌های اخیر تفاوت‌های وجود داشته است عواملی که باعث مهاجرت روستاییان می‌شود (سورچپو، ۲۰۱۹؛ فرانسیس و دیوید، ۲۰۱۲؛ لیسوا و همکاران، ۲۰۱۶؛ آندرا - جودیت، ۲۰۱۲؛ دومان، ۲۰۱۰؛ مونوز و ونسا، ۲۰۱۹؛ کریم و همکاران، ۱۳۹۷؛ تقدیسی - احمدی، ۱۳۹۱؛ علیایی - محمدی نژاد، ۱۳۸۹؛ قنبری - برقی، ۱۳۸۷؛ مرادی و همکاران، ۱۳۹۷) و در نتیجه خالی شدن نیروهای فعال جمعیت و از دست رفتن توان و قدرت تولید و پیری جمعیت (که یکی از نکات مهم در کاهش جمعیت در مناطق روستایی) را به دنبال خواهد داشت (برتولینی، ۲۰۱۹؛ سورچپو، ۲۰۱۹؛ بیگ و همکاران، ۲۰۱۶؛ اوبی کولو، ۲۰۱۸؛ آندرا - جودیت، ۲۰۱۲؛ حیدرپور و همکاران، ۱۳۹۹؛ تقدیسی - احمدی، ۱۳۹۱؛ جمشیدی و همکاران، ۱۳۹۲؛ رضوان و همکاران، ۱۳۹۱؛ یگانه - نباتی، ۱۳۹۲) قویترین انگیزه مهاجرت برای افراد به خصوص جوانان دست‌یابی به درآمد بیشتر است که در نتیجه نبود بازار کار یا نبود فرصت‌های شغلی و مشاغل غیر رسمی بوجود می‌آید. کاهش نسبت نیروی فعال کار در روستاها کم شده و باعث کاهش تولید و عدم انتقال یافته‌های جدید علمی به بخش تولید روستایی می‌شود و توان اشتغال زایی روستا دچار انحطاط می‌شود (کشاورز، ۲۰۱۸؛ ریاحی، معصومی، ۱۳۹۹؛ عزیزپور و همکاران، ۱۳۹۱؛ پاپ زن - شیرزی، ۱۳۹۱؛ لیسوا و همکاران، ۲۰۱۶؛ آندرا - جودیت، ۲۰۱۲؛ اکبرزاده - سلیمانی، ۲۰۱۸؛ جهانشیری - جلالیان، ۱۳۹۷). کمبود سرمایه که در برخی مطالعات از جمله (کارلسون، ۲۰۱۶؛ مونوز - ونسا، ۲۰۱۹؛ سواری - ابراهیمی می‌مندی، ۲۰۱۳؛ مهدوی و همکاران، ۱۳۸۸؛ افراخته، ۱۳۸۵؛ بازیار - احمدوند، ۱۳۹۶؛ مرادی و همکاران، ۱۳۹۷)، یکی از علل‌های تله آسیب‌پذیری اجتماعی که خود ناشی از نازل بودن درآمد سرانه افراد روستایی است، که سرمایه شکل نمی‌گیرد. به علاوه سرمایه شکل گرفته یا در بانک‌های شهری پس انداز بوده و یا در خرید و فروش طلا و جواهرات، خرید و فروش زمین در مناطق شهری و... از دسترس خارج می‌شود. از طرف دیگر با توجه به پایین بودن سطح سواد و مهارت استفاده از ماشین آلات، سرمایه‌های موجود به طور صحیح به کار گرفته نمی‌شود و نتیجه‌ی آن پایین بهره‌وری سرمایه در این مناطق است (بیگ و همکاران، ۲۰۱۶؛ یاکانا، ۲۰۱۷؛ تارا، ۲۰۱۸؛ ویتانن، ۲۰۰۵؛ کریم و همکاران، ۱۳۹۷؛ شیرینی و همکاران، ۱۳۹۷؛ یوری - عزیززی، ۱۳۹۹؛ هادی پور و همکاران، ۲۰۱۹؛ داورپناه و همکاران، ۱۳۹۵؛ حیدرپور و همکاران، ۱۳۹۹؛ پاپ زن - شیرزی، ۱۳۹۱؛ حسینی و همکاران، ۱۳۹۸). در بحث کمبود سرمایه و سرمایه‌گذاری کم در بخش روستایی و کشاورزی در مقالات کارلسون و مونوز - ونسا که در کلمبیا و ونزوئلا مورد مطالعه شده بیشتر بر نظریه سوگیری شهری، نفوذ مؤثر شهر بر روستا نه تنها مردم را در فقر نگه می‌دارد، بلکه موجب نابرابری‌هایی در داخل حوزه‌های روستایی می‌شود. عدم توجه به دانش بومی، بیکاری و روی آوردن به مشاغل غیررسمی، درگیری و نزاع طایفه‌ای در روستا، ضعف جسمانی افراد به خاطر کهولت سن یا بیماری، حقوق کم بازنشستگان (توماس - گاسپارت، ۲۰۱۹؛ پاساکارنیس و همکاران، ۲۰۱۳؛ برتولینی، ۲۰۱۹؛ زالی - سجادی اصل، ۱۳۹۶؛ کلاتتری و همکاران، ۱۳۸۶؛ احمدی - سجادی، ۱۳۹۱؛ احمدی کیش، ۱۳۹۵؛ افراخته، ۱۳۸۵؛ داورپناه و همکاران، ۱۳۹۵؛ جمشیدی و همکاران، ۱۳۹۲) از دیگر تله‌های آسیب‌پذیری اجتماعی در توسعه نیافتگی نواحی روستایی است. با توجه به جدول شماره ۶: تله‌ی آسیب‌پذیری اجتماعی (درآمد کم، مهاجرت، پیری جمعیت، مشاغل غیر رسمی و فقدان سرمایه و پس انداز) یکی دیگر از تله‌ی توسعه نیافتگی در نواحی روستایی می‌باشد. فقدان سرمایه و

¹ Xin & He

² Osita-Njoku & Chikere

³ Luo et al

⁴ Andrea & Judit

⁵ Anak Edirin

⁶ Lisova et al

⁷ Doman

⁸ Muñoz & Vanessa

⁹ Bertolini

¹ Baig et al

¹ Obikwelu

¹ Yakanna

¹ Tara

پس انداز یکی از شاخص‌های تله‌ی آسیب‌پذیری اجتماعی، که با ۲۹/۶ درصد بیشترین شاخص تکرار شده در مقالات مورد بررسی قرار گرفته اند، و شاخص بعدی تله آسیب‌پذیری، درآمد با ۲۷/۵ درصد در رده بعدی می‌باشد. چرا که افراد با درآمد کم نمی‌توان سرمایه‌گذاری کنند و با توجه به نبود اشتغال مهاجرت به سوی شهرها را در پیش می‌گیرند و باعث مشاغل غیررسمی در شهرها ایجاد خواهد شد. و همچنین شاخص های مهاجرت، پیری جمعیت و نبود اشتغال و مشاغل غیررسمی به ترتیب با ۱۷/۱ و ۱۵/۶ درصد از دیگر شاخص‌های این معیار در تحلیل مقالات می‌توان اشاره کرد.

جدول ۶- توزیع فراوانی شاخص‌های تله‌ی آسیب‌پذیری اجتماعی در نواحی روستایی

معیار	تله‌ی آسیب‌پذیری اجتماعی	فراوانی	درصد
شاخص‌ها	درآمد کم	۱۵	۲۳/۳
	مهاجرت	۱۱	۱۷/۱
	پیری جمعیت	۱۰	۱۵/۶
	نبود اشتغال و مشاغل غیر رسمی	۱۰	۱۵/۶
	فقدان سرمایه و پس انداز	۱۹	۲۹/۶
مجموع		۶۴	۱۰۰

مینح، یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۹

تله‌ی نهادی

روستاها بخش مهمی از توسعه یک کشور را بر عهده دارد که عوامل مختلفی در توسعه آن‌ها مؤثر است. عملکرد مناسب نهادها و سازمان های مرتبط با نواحی روستایی یکی از این موارد است که نتیجه برنامه‌ریزی در ست در این زمینه، توسعه یک‌جمله و منطقه‌ای را به همراه خواهد داشت (صادقی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۴۰). در بررسی مطالعات انجام شده در پژوهش‌ها مهمترین علل تله توسعه نیافتگی در این معیار به ضعف نهادها، فقدان سازمان‌ها، عدم حمایت دولت و نبود سیاست (اتیم - انکیم، ۲۰۱۵؛ توماس - گا سپارت، ۲۰۱۴؛ کوی سومینگ و بولج، ۲۰۱۴؛ ویجای، ۲۰۱۵؛ سواری - ابراهیمی می‌مندی، ۲۰۱۳؛ نامدار - صادقی، ۲۰۱۳؛ علیایی، ۱۳۹۰؛ کریم - هاشمی، ۱۳۸۸؛ دهقانی و همکاران، ۱۳۹۷؛ کشاورز، ۲۰۱۸؛ شریفی و همکاران، ۱۳۹۷) اشاره شده است. با وجود عملکردهای مختلف نهادها، دولت و سازمان‌های دیگر در توسعه نواحی روستایی، اما همچنان در این نواحی موانع و مشکلاتی وجود دارد از جمله کشورکلمبیا که به دلایل سیاسی و از آنجا که بر رسمیت نشناختن حقوق بومی‌های منطقه باعث شده که به اصطلاح قانون ترویج توسعه روستایی توسط دادگاه قانون اساسی خلاف قانون اعلام شد (ماچادو، ۲۰۱۰). در کشور لهستان از سال ۲۰۰۴ منجر به رشد کمی کشاورزی ارگانیک اجرا شد ولی دولت نتوانست بازار را به شکل عرضه مواد غذایی تحریک کند (لوزکا و کالیسکنوی، ۲۰۲۰) و همچنین در ایران (پاپ زن - شیری، ۱۳۹۱؛ محمدی - یعقوبی، ۲۰۱۷) علل اصلی کاهش تولید محصولات ارگانیک را نبود محدودیت بازار، عدم وجود نهاد یا سازمانی که محصولات ارگانیک تأیید کند و همچنین دولت از کشت ارگانیک حمایت نکرده است. کمبود خدمات، کیفیت پایین خدمات (از جمله آموزش، بهداشت، نبود امکانات و...) خدمات‌رسانی نامناسب (برتولینی، ۲۰۱۹؛ سورچیو، ۲۰۱۹؛ بیگ و همکاران، ۲۰۱۶؛ بورجا - بورجا، ۲۰۱۴؛ تارا، ۲۰۱۸؛ اوبی کولو، ۲۰۱۸؛ آناک ادیرین، ۲۰۱۸؛ ویتانن، ۲۰۰۵؛ یوری - عزیز، ۱۳۹۹؛ نجفی کانی، ۱۳۹۷) در بسیاری از کشورها از جمله کشورهای اتحادیه اروپا، ژاپن (که پیری جمعیت در این کشور و ورود مهاجرین به این مناطق و نبود امکانات و روی خوش نشان ندادن افراد بومی دیگر تمایلی به ماندن در این مناطق را ندارند) به دلیل ضعف نهادها، سازمان‌ها و عدم حمایت دولت باعث مهاجرت شده است. بی توجهی به بخش کشاورزی (کارلسون، ۲۰۱۶؛ اروگو و ساندی، ۲۰۲۰؛ اتیم و انکیم، ۲۰۱۵؛ فرانسسیس و دیوید، ۲۰۱۲؛ کشاورز، ۲۰۱۸) هم یکی از علل های تله نهادی در واقع عدم حمایت دولت از این بخش است چرا که در بسیاری از کشورها از جمله نیجریه، ونزوئلا و ایران از زمان کشف و استخراج نفت این دولت‌ها با بهره‌گیری از منابع درآمدهای نفتی (وابستگی به اقتصاد تک محصولی) تزریق اعتبارات عمرانی و جاری در

¹ Quisumbing & Baulch

² Machado

³ uuczka & Kalinowski

⁴ Burja & Burja

⁵ Karlson

⁶ Arugu & Sunday

⁷ Etim & Nkem

⁸ Francis & David

شهرها، عملاً در توسعه شهر و شهرنشینی به دخالت گسترده‌ای پرداخت، و دیگر به مازاد تولیدات روستایی و جریان ثروت و سرمایه از روستاها به شهرها چندان نیازی نداشت، در تداوم و تشدید همین وابستگی و گسترش آن است که دولت امروز با ارتقای منزلت اداری و سیاسی برخی مراکز جمعیتی و تبدیل آن‌ها به شهر، خواسته و ناخواسته میدان عمل مدیریتی و کانون‌های اعمال اراده حاکمیتی خود را، از طریق شهرها توسعه و افزایش می‌دهد. عدم موفقیت و ضعف برنامه‌های توسعه روستایی (سینگ، ۲۰۰۱؛ سیف‌الدینی - پناهنده خواه، ۱۳۸۹؛ کرمی - ها شمی، ۱۳۸۸؛ ورمزیاری و همکاران، ۱۳۹۷) را بخشی بودن برنامه‌ها، تمرکزگرایی (سیف‌الدینی - پناهنده خواه، ۱۳۸۹)، اختصاص ناکافی منابع مالی به پروژه‌های کشاورزی از سوی دولت (کرباسیون و همکاران، ۲۰۰۸)، پراکنده کاری نهادهای دولتی (یعقوبی - پرویزی، ۱۳۹۰)، سیاست‌گذاری ضعیف دولت (سواری - ابراهیمی، ۲۰۱۳؛ نامدار - صادقی، ۲۰۱۳)، عدم حمایت دولت از برنامه‌های عمرانی (عارف، ۲۰۱۰؛ ورمزیاری و همکاران، ۱۳۹۷)، نصب و عزل زیاد مدیران (زالی - سجادی اصل، ۱۳۹۶)، مداخله سازمان‌های متعدد و نقش محدود سازمان‌های غیردولتی در اجرای طرح‌های عمرانی (مشایخی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰؛ یدقار، ۱۳۸۳؛ حیدرپور و همکاران، ۱۳۹۹؛ حسینی و همکاران، ۱۳۹۸)، عدم ساختار نظام بانکی با ویژگی‌های ساختار نظام تولید (علیایی - محمدنژاد، ۱۳۸۹)، عدم هماهنگی برنامه‌ها (قنبری - برقی، ۱۳۸۷)، فقدان مشارکت جوامع محلی در برنامه‌ها و پروژه‌ها (چارکوین و همکاران، ۲۰۱۷؛ احمدی - سجادی، ۱۳۹۱؛ هادی پور و همکاران، ۲۰۱۹؛ قمبرعلی و همکاران، ۲۰۱۳؛ افراخته و همکاران، ۱۳۸۵؛ علیایی، محمدنژاد، ۱۳۸۹؛ احمدی کیش، ۱۳۹۵) می‌توان اشاره کرد. عدم واگذاری اختیارات کامل به دولت محلی (کریشنان، ۲۰۱۴)، تمرکز قدرت سیاسی در دست نخبگان (مونوز و ونسا، ۲۰۱۹)، عدم وجود اعتماد بین مردم و دولت و سازمان‌های غیردولتی (قمبرعلی و همکاران، ۲۰۱۹؛ ریاحی، معصومی، ۱۳۹۹؛ محمدی یگانه و همکاران، ۱۳۹۲؛ توکلی نیا و همکاران، ۱۳۹۵) از دیگر علل تله‌ی توسعه نیافتگی در این معیار تله نهادی است. با توجه به مطالب فوق و جدول شماره ۷: یکی دیگر از تله‌های توسعه نیافتگی در روستاها تله‌ی نهادها می‌باشد. از آنجا که نهادها و سازمان‌های مربوطه به توسعه روستاها هر چند نسبت به دوره‌های قبل تغییرات بسیاری بوجود آمده، ولی این تغییرات به پایداری محیط‌های روستایی منجر نشده است. ضعف نهادها، سازمان‌ها و عدم حمایت دولت؛ کمبود و کیفیت خدمات؛ عدم واگذاری اختیارات به دولت محلی؛ عدم توجه به مشارکت و عدم اعتماد مردم به دولت از مهمترین شاخص‌های تله‌ی نهادی است. با توجه به جدول شماره ۷: در بررسی و تحلیل مقالات یکی از اصلی ترین شاخص‌های تله‌ی نهادی در نواحی روستایی ضعف نهادها، سازمان‌ها و عدم حمایت دولت، با بیشترین در صد فراوانی یعنی ۵۳/۱ درصد مورد بررسی قرار گرفته‌اند. و بعد از آن شاخص‌های کمبود و کیفیت خدمات و عدم توجه به مشارکت به ترتیب با ۲۱/۲ و ۱۵/۵ درصد در مقالات مورد تحلیل به کار رفته است.

جدول ۷- توزیع فراوانی شاخص‌های تله‌ی نهادی در نواحی روستایی

معیار	تله‌ی نهادی	فراوانی	درصد
شاخص‌ها	ضعف نهادها، سازمان‌ها و عدم حمایت دولت	۲۵	۵۳/۱
	کمبود و کیفیت پایین خدمات	۱۰	۲۱/۲
	عدم واگذاری اختیارات به دولت محلی و عدم حمایت دولت	۱	۲/۱
	عدم توجه به مشارکت	۷	۱۵/۵
	عدم اعتماد مردم به دولت	۴	۸/۵
	مجموع	۴۷	۱۰۰

منبع، یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۹

تله‌ی محیطی

چالش‌های زیست محیطی در بسیاری از کشورها توسط یک تله محیطی که به نظر می‌رسد منطقه به سمت آن می‌رود، تشدید می‌شود این تله محیطی با ساختار تولیدی اکثر اقتصاد کشورها مرتبط است. یکی از این چالش‌ها تغییر اقلیم (توماس و گاسپارت، ۲۰۱۴؛ بورجا و بورجا، ۲۰۱۴؛ آندارا و جودیت، ۲۰۱۲؛ کیتینگ و کاربری، ۲۰۱۰) که پیامدهای فیزیکی و اقتصادی در بسیاری از کشورها از جمله مناطق روستایی دارد. تغییرات قابل توجهی در الگوی بارندگی و دما مشاهده شده است که بر عملکرد و کشاورزی تأثیر می‌گذارد. همچنین در این مناطق حوادث فاجعه بار بیشتری را در ارتباط با تغییرات آب و هوایی تجربه کرده‌اند که در واقع این عامل خطر بزرگی برای دستاوردهای اجتماعی

¹ Singh

² Jarquin et al

³ Krishnan

⁴ Keating & Carberry

و اقتصادی به شمار می‌رود. از بین رفتن جنگل و مزارع چالش دیگری در زیست محیطی در مطالعات (اوبی کولو، ۲۰۱۸؛ دهقانی و همکاران، ۱۳۹۷) اگر چه در سال‌های اخیر کاهش یافته است، اما مهمترین علت از بین رفتن جنگل‌ها پاکسازی برای کشاورزی است که اغلب به دلیل نامشخص بودن یا نبودن تصرف در زمین تشدید می‌شود. چالش مهم دیگر مربوط به منابع آب (کیتینگ و کاربری، ۲۰۱۲؛ زئو و همکاران، ۲۰۰۸؛ کریم و همکاران، ۱۳۹۷؛ نجفی کانی، ۱۳۹۷؛ کشاورز، ۲۰۱۸؛ قنبری - برقی، ۱۳۸۷؛ فلاح تبار، ۱۳۹۶؛ بازبار - احمدوند، ۱۳۹۶؛ مرادی و همکاران، ۱۳۹۷) در بسیاری از مناطق خشک و نیمه خشک در نتیجه افزایش تقاضای آب و کاهش دسترسی به آب به دلیل تغییر اقلیم، ساختن سد با کمبود روزافزونی مشاهده شده است. تفاوت شرایط محیطی که بر کشورهای مختلف حاکم است، باعث شده بحران‌های متنوع محیطی نیز به صورت متفاوت در مناطق مختلف کشورها به خصوص روستا تأثیر بگذارد. به طوری که ممکن است بحران‌های محیطی متفاوتی در نقاط مختلف کشورها به طور همزمان تأثیر بگذارد مانند یخبندان، خشکسالی، سیل زمین لرزه، حرکات دامنه‌ای و... در مطالعات (توماس - گاسپارت، ۲۰۱۴؛ سورچو، ۲۰۱۹؛ لو و همکاران، ۲۰۲۰؛ کیتینگ و کاربری، ۲۰۱۰؛ سینگ، ۲۰۰۱؛ مشایخی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰؛ بهرامی، ۱۳۸۶؛ هاشمی و همکاران، ۱۳۹۰؛ نجفی کانی، ۱۳۹۷؛ جمشیدی و همکاران، ۱۳۹۷؛ قمبرعلی و همکاران، ۲۰۱۳؛ یگانه - نباتی، ۱۳۹۲) اشاره شده‌اند. در مطالعات دیگر همانطور که در بحث مهاجرت ذکر شد یکی از دلایل مهاجرت در واقع نبود زیر ساخت، ضعف زیر ساخت‌ها، تأسیسات در مناطق روستایی می‌باشد (سورچو، ۲۰۱۹؛ تارا، ۲۰۱۸؛ ویتانن، ۲۰۰۵؛ ویجای^۱، ۲۰۱۵؛ ماکال و همکاران، ۲۰۱۷؛ کلانتری و همکاران، ۱۳۸۶؛ همزه‌ای و همکاران، ۱۳۹۰؛ احمدی کیش، ۱۳۹۵؛ هادی پور و همکاران؛ یآوری - عزیزی، ۱۳۹۹؛ نجفی کانی، ۱۳۹۷؛ کریمیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ رئیسی - رئیسی، ۱۳۹۵؛ عزمی و همکاران، ۱۳۹۲؛ قمبرعلی و همکاران، ۲۰۱۳؛ مرادی و همکاران، ۱۳۹۷؛ محمدی - یعقوبی، ۲۰۱۷). این زیر ساخت در بسیاری از مطالعات مربوط به نبود آموزش و بهداشت، شبکه ارتباطی، تأسیسات تبدیلی و ضعف زیرساخت‌ها در برابر زلزله و... می‌باشد. کمبود سرمایه طبیعی، تخریب منابع و معادن منطقه به نفع بالادست، عدم بهینه از آب و خاک، شیب تند زمین، آلودگی هوا، آب و آلوده شدن زمین کشاورزی با آفت کش‌ها یا گیاهان صنعتی (هایدر و همکاران، ۲۰۱۷؛ سورچو، ۲۰۱۹؛ اوسیتا انجیکو - چیکر، ۲۰۱۹؛ دهقانی و همکاران، ۱۳۹۷؛ صدر موسوی و همکاران، ۱۳۹۹؛ کریم - هاشمی، ۱۳۸۸؛ سواری - ابراهیمی، ۲۰۱۳؛ یعقوبی - پرویزی، ۱۳۹۰) از دیگر شاخص‌های معیار تله محیطی در توسعه نیافتگی مناطق روستایی است. با توجه به مطالب فوق به طور کلی ۴ شاخص تغییر اقلیم، محدودیت منابع، بلاهای طبیعی و فقدان زیرساخت و شبکه ارتباطی در ارتباط به تله‌ی محیطی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. جدول شماره ۸: نشان می‌دهد که بیشترین مطالعات صورت گرفته در این معیار مربوط به شاخص فقدان زیرساخت و شبکه ارتباطی با ۳۶/۳ درصد می‌باشد. محدودیت منابع و بلاهای طبیعی با ۲۷/۲ درصد شاخص‌های مربوط به تله‌ی محیطی در نواحی روستایی هستند که در رده بعدی قرار گرفته‌اند.

جدول ۸- توزیع فراوانی شاخص‌های تله‌ی محیطی در نواحی روستایی

معیار	تله‌ی محیطی	فراوانی	درصد
شاخص‌ها	تغییرات اقلیم	۴	۹
	محدودیت منابع	۱۲	۲۷/۲
	بلاهای طبیعی	۱۲	۲۷/۲
	فقدان زیرساخت و شبکه ارتباطی	۱۶	۳۶/۳
	مجموع	۴۴	۱۰۰

منبع، یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۹

در مجموع با توجه به جدول شماره ۹: تحلیل محتوای مطالعات تله توسعه نیافتگی در نواحی روستایی با ۴ معیار تله‌ی توسعه جدید تحت عنوان تله‌ی بهره‌وری، تله‌ی آسیب‌پذیری، تله‌ی نهادی و تله‌ی محیطی، که در بررسی پژوهش‌های انجام شده تله‌ی آسیب‌پذیری اجتماعی و شاخص‌های مربوط به آن با ۳۴/۵ درصد بیشتر از سایر تله‌های توسعه نیافتگی در نواحی روستایی مورد توجه واقع شده است. و بعد از آن تله‌ی نهادی یکی از معیارهای تله توسعه نیافتگی با ۲۵/۴ درصد، و تله‌ی محیطی و تله بهره‌وری به ترتیب ۱۶/۲ و ۲۳/۷ درصد در رده‌های بعدی این مطالعات مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

^۱Vijay

جدول ۹- توزیع فراوانی معیارهای تله‌ی توسعه نیافتگی در نواحی روستایی

تله‌ی توسعه نیافتگی	فراوانی	درصد
تله‌ی بهره‌وری	۳۰	۱۶/۲
تله‌ی آسیب‌پذیری	۶۴	۳۴/۵
تله‌ی نهادی	۴۷	۲۵/۴
تله‌ی محیطی	۴۴	۲۳/۷
مجموع	۱۸۵	۱۰۰

منبع، یافته‌های تحقیق: ۱۳۹۹

نتیجه‌گیری

سکونتگاه‌های روستایی کوچک و پراکنده در کشورهای متعدد جهان سهم قابل توجهی از جمعیت را به خود اختصاص داده‌اند. به نحوی که در کشور نروژ ۴۵ درصد، در یونان ۳۵ درصد، در ایرلند ۲۷ درصد، در فنلاند و سوئد ۲۰ درصد، در کانادا ۱۳ درصد از جمعیت روستایی، در این نوع از سکونتگاه‌ها زندگی می‌کنند (Laird & Mackie, 2014: 2). در ایران نیز نزدیک به ۴۴ درصد از کل سکونتگاه‌های ایران را شامل می‌شود. مشخصات این سکونتگاه‌ها، از بعد اجتماعی با میزان مهاجرت بالایی و به تبع آن دارای رشد منفی جمعیت، یرشدگی جمعیت، شکاف اطلاعاتی، ضعف در خدمات‌رسانی اولیه (بهداشت و درمان، آموزش، مخابرات...) و از نظر اقتصادی با فقر، سطح بهره‌وری پایین اقتصادی، پایین بودن میزان درآمد، عدم تنوعی شغلی، بازاریابی نامناسب، آسیب‌پذیری بالای اقتصادی و همچنین از نظر فضایی با تراکم جمعیت پایین، فاصله زیاد با سکونتگاه‌های همجوار و نواحی شهری، عدم شکایابی شبکه منسجم حمل و نقل و بحران‌های طبیعی شناخته می‌شوند (Barimani & Mehr Ali Tabar Firoozjaei, 2020: 2). اما فصل مشترک اکثر مطالعات پژوهشگران، حاکی از تسلط فقر مزمن یا پایا است که بیانگر این است که علاوه بر شدت بالای فقر، مدت طولانی فقر در این مناطق حائز اهمیت است. این فرایند موجبات شکل‌گیری تله فقر یا دور باطل فقر به عبارتی دیگر تله توسعه نیافتگی را فراهم آورده است (Deshingkar, 2010: 3). تله توسعه نیافتگی از زاویه نابرابری فضایی دیده می‌شود. اما این تله توسعه نیافتگی با نابرابری فضایی یا بی عدالتی فضایی اندکی متفاوت است، به دلیل اینکه در نابرابری فضایی توزیع خدمات برای برخورداری رو ستاها به معنای رفع نابرابری و توسعه یافتگی به کار می‌رود. در حالی که تله توسعه نیافتگی تا حد زیادی قابلیت یا توان و استعداد نواحی روستایی برای رسیدن به توسعه می‌پردازد. از این رو چارچوب نابرابری روستاها در برخورداری از خدمات و امکاناتی که معرف توزیع عادلانه و فضا یا امکانات خدمات است با بنیان‌های مفهومی تله توسعه فضایی متفاوت است. بدون شک هر کدام از کشورها و حکومت‌ها با گرایش‌های متفاوت فکری به دنبال رسیدن به سطح مطلوب توسعه یافتگی هستند. در مسیر توسعه یافتگی موانعی وجود دارند که رسیدن به سطح مطلوب توسعه یافتگی را کند می‌کنند. عوامل مختلفی وجود دارد که نشان می‌دهد مناطق روستایی در جهان چه در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته با تله‌های توسعه جدیدی روبرو هستند که به عنوان مانعی برای رشد بیشتر و پایدار عمل می‌کنند و به عبارت دیگر به نقاط ضعف پایدار می‌افزایند. این تله‌ها گاهی دقیقاً در نتیجه پیشرفت، و یا به دلیل تغییر شرایط جهانی پدید آمده‌اند (OECD-CAF, 2019: 27)، به همین دلیل است که مناطق از جمله مناطق روستایی با ۴ تله توسعه جدید ساختاری روبرو است، که خواستار واکنش‌های جدید و پیچیده‌تری در سیاست می‌باشند. چرا که رو ستاها دارای ویژگی‌های متفاوتی نسبت به شهرها هستند و می‌توان گفت آن‌ها دارای پتانسیل‌های خاصی هستند که اغلب دست کم و یا نادیده گرفته می‌شوند و همچنین دارای مشکلاتی از جمله تمایز مکانی، اجتماعی و... هستند. این تله‌ها عبارتند از: تله بهره‌وری، تله آسیب‌پذیری، تله نهادی و تله محیطی است. در واقع این تله‌های توسعه حلقه‌های معیوبی هستند که ظرفیت مناطق را برای حرکت به سمت سطوح بالاتر توسعه محدود می‌کند. تحلیل محتوای مقالات این پژوهش مشخص شده است که این تله‌های جدید توسعه در بازه‌های زمانی، تأثیر متفاوتی بر مناطق روستایی گذاشته‌اند، و این تله‌ها مستقل از هم نیستند بلکه متأثر از یکدیگر بنا بر زمینه و بسترهای جغرافیایی متفاوت هستند. بر این اساس تحلیل محتوای این پژوهش‌ها در ارتباط با تله توسعه نیافتگی در نواحی روستایی، بر اساس پارامترهایی از جمله تله بهره‌وری، تله آسیب‌پذیری، تله نهادی و تله محیطی مورد بررسی قرار گرفته است. سطح پایین بهره‌وری، نوسان قیمت محصول، و کوچکی، تعدد و پراکندگی قطعات زراعی از عوامل تله بهره‌وری است، که این عوامل باعث بهره‌وری راکد، از دست دادن قدرت رقابت، یک ساختار صادراتی متمرکز در بخش‌های اصلی و موانعی که باعث بازده پایین، رقابت کم، پذیرش کم فناوری و سرمایه

گذاری کم در ظرفیت تولید می‌شود. علاوه بر تله‌ی بهره‌وری، تله‌ی آسیب‌پذیری اجتماعی از دیگر تله‌های توسعه جدید در نواحی روستایی، که افرادی که در این گروه اقتصادی - اجتماعی تعلق دارند دارای سطح درآمد کم، نبود سرمایه، پیری جمعیت و مشاغل غیر رسمی و اغلب ناپایدار هستند. به دلیل این شرایط، آن‌ها در سرمایه‌انسانی خود سرمایه‌گذاری نمی‌کنند و یا توانایی ذخیره و سرمایه‌گذاری در یک فعالیت کارآفرینی را ندارند. تحت این شرایط، آن‌ها همچنان در این وضعیت باقی می‌مانند. که با توجه به یافته‌های تحقیق بیشترین شاخص این معیار مربوط به فقدان سرمایه و پس انداز می‌باشد. سومین تله‌ی توسعه، تله‌ی نهادی با توجه به مطالعات پژوهش، نارضایتی افراد از نهادها، سازمان‌ها و دولت‌ها را بازگو می‌کند این نارضایت‌ها شامل کمبود و کیفیت پایین خدمات، عدم واگذاری و اختیارات به دولت ملی و عدم حمایت دولت، عدم اعتماد مردم با دولت و عدم توجه به مشارکت را می‌توان اشاره کرد. و در آخر اینکه محدودیت منابع، بلاهای طبیعی، تغییرات آب و هوایی و فقدان زیرساخت و شبکه ارتباطی از شاخص‌های تله‌ی محیطی هستند، که این چالش‌های زیست محیطی باعث ایجاد فشار بر حفظ و استفاده پایدار از تنوع زیستی در نواحی روستایی می‌شود. با توجه به معیارهای مورد برر سی مطالعات تله‌ی توسعه نیافتگی در نواحی روستایی بیشترین شاخص‌های مربوط به تله‌های بهره‌وری، آسیب‌پذیری اجتماعی، نهادی و محیطی به ترتیب نوسان قیمت محصول، فقدان سرمایه و پس انداز، ضعف نهادها و فقدان زیرساخت و شبکه ارتباطی نسبت به سایر شاخص‌ها می‌باشند. و همچنین در مجموع تله‌ی آسیب‌پذیری اجتماعی و شاخص‌های مربوط به آن بیشتر از سایر تله‌های توسعه نیافتگی در نواحی روستایی مورد توجه واقع شده است. بر این اساس، این مطالعه نشان می‌دهد که برای تله توسعه نیافتگی با توجه به نابرابری‌های نواحی روستایی ایران که بخشی از این ساختارها وابسته به محیط روستایی، و بخش مهم آن وابسته به نوع و روند نظام برنامه‌ریزی است و مطالعات حوزه توسعه نیافتگی و کشف تله‌ی توسعه نیافتگی در روستاهای ایران به صورت ناحیه‌ای اجتناب ناپذیر است و این مطالعه پیشنهاد می‌کند نواحی روستایی دارای وحدت جغرافیایی از مطالعات این چنینی برخوردار شود.

ملاحظات اخلاقی:

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی: هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسنده مقاله تأمین شد. **تعارض منافع:** بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References:

1. Afrakhteh, H & Azizi, A & Mehr Ali Tabar Firoozjaei, M. (2013), The role of social capital on rural development of Chahardangeh rural district, *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, Volume 14, No 34, pp. 27- 45. [In Persian].
2. Aghaeipour, Y & Ramesht, M. (2020), Analysis of Geotourism Literature in Iran (Based on Quantitative Content Analysis of Geotourism Articles and Books during 2009-2018), *Quantitative Geomorphological Research*, Volume 9, No. 1, pp. 42-51. [In Persian].
3. Azkia, M. (2018), *Sociology of Rural Development and Underdevelopment of Iran*, Information, Tehran. [In Persian].
4. Barimani, F - Mehr Ali Tabar Firoozjaei, M. (2020), Explaining the effectiveness of social capital on breaking the spatial poverty trap (Case study: rural settlements in Babol), *Quarterly Journal of Rural and Sustainable Development of Space*, Volume 1, Number 2, pp. 1-22. [In Persian].
5. Bakhtiari, A & Badavi, F & Fesharaki, M, & Nasiri, B. (2014), Thematic content analysis of scientific-research articles (Women and Family), *Women's Research Journal*, Institute of Humanities and Cultural Studies, Volume 5, No 2, pp. 1-22. [In Persian].
6. Bashiri, B & Khorasani, M. (2018), Content analysis of articles in the Quarterly Periodical of Rural Research between 1389 to 1394, *Rural Research*, Volume 8, No 1, pp. 138-151. [In Persian].
7. Behboodi, D, & Beheshti, M B & Mousavi, S. (2011), Human Development and Sustainable Development in Selected Oil Exporting Countries, *Knowledge and Development*, Volume 17, No 33, pp. 271-293. [In Persian].
8. Chambers, R. (1997), *Rural Development Prioritizing the Poor*. Translated by Mustafa Azkia. Publication of University Tehran: Tehran.

9. Deshingkar, p. (2010), Migration, remote rural areas and chronic poverty in India. Overseas Development Institute, Westminster Bridge Road, London SE1 7JD, www.odi.org.uk.
10. Didari, C & Mohseni, R A and Bahrani, M H. (2019), Investigation the factors affecting the underdevelopment of Kurdistan province with emphasis on cultural development, Journal of Welfare Planning and Social Development, No. 37, pp. 191-226. [In Persian].
11. Fali, S & Sedighi, H & Pezeshki Rad, Gh & Mirzaei, A. (2011), Challenges of Rural Communities in Iran to Achieve Sustainable Development, Rural and Development Quarterly, No. 4, pp. 128-97. [In Persian].
12. Haidarpour, B & Daniali, T & Estelaji, AR. (2020), Study and explanation of the situation of villages in Islamshahr in terms of rural development challenges, Quarterly Journal - New Attitudes in Human Geography, Volume 12, No 3, pp. 129-148. [In Persian].
13. Haider, L. J. et al. (2017) Traps and Sustainable Development in Rural Areas: A Review, World Development, <http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.05.038>. PP, 1-12.
14. Hoff, k., (2000): Beyond Rosenstein-Rodan: The Modern Theory of Underdevelopment Traps, Proceedings of the World Bank Annual Conference on Development Economics, pp. 3-51.
15. Huafeng, Z. (2017): "Opportunity or new poverty trap: Rural-urban education disparity and internal migration in China," China Economic Review, Elsevier, vol. 44(C), pages 112-124.
16. Karim, MH. (2016), Rural Economy and Development, Noor Alam Publication, Tehran. [In Persian].
17. Karimi Etemad, F & Yaghoubi, J. (2016), Meta-analysis of Rural Development Barriers in Iran, The First National Conference on Natural Resources and Sustainable Development in Central Zagros, Faculty of Natural Resources and Earth Sciences, Shahrekord University. [In Persian].
18. Khorasani, MA & Matiei L & SH & M, M. (2020), A comparative approach to evaluation and analyzing the content of scientific articles on rural poverty in Iran, Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development, Volume 9, No 3 (33), pp. 113-140. [In Persian].
19. Kwasi Kutor, S. (2014), Development and Underdevelopment of African Continent: The Blame Game and the Way Forward, Research on Humanities and Social Sciences, Vol. 4, No. 7, pp 14-21.
20. Laird, J. , Mackie, J. (2014), Wider economic benefits of transport schemes in remote rural areas, Research in Transportation Economics, 47 (2014) 92 – 102
21. Mohammadi, S. (2013), Investigation the causes of underdevelopment of rural areas (case study of Golchidar village - Marivan city), the second national conference on geography and planning of modern architecture and urban planning.
22. Naeem, N & Yaghoubzadeh, O. (2018), Barriers to Iran's Development, Culture Notice Publication, Tehran. [In Persian].
23. Naqdi, A & Hessari, M J. (2013), Causes of underdevelopment in Iran (based on content analysis of published works in this field), Journal of Sociological Studies of Iran, Volume 2, No 4, pp. 1-23. [In Persian].
24. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), CAF (Development bank of Latin America), ECLAC (Economic Commission for Latin America and the Caribbean), (2019), Latin American Economic Outlook DEVELOPMENT IN TRANSITION.
25. Otiman, PL & Toderoiu, F & Cecilia, A & Violeta, F & Camelia, G & Iuliana, I & Elena, S, Tudor, M M. (2014): Sustainable Development Strategy for the Agri-food Sector and Rural Area – Horizon, Procedia Economic sand Finance 8. pp 510 – 517.
26. Raghfar, H & Kordbacheh, H & Pakniat, M. (2012), Poverty Traps in the Economy Based on Iran's Natural Resources, Quarterly Journal of Economic Research (Islamic-Iranian Approach), Volume 12, Number 45, pp. 143- 171. [In Persian].
27. Rezaei, H & Motiee Langroudi, SH & Faraji Sabkbar, HA & Darban Astaneh, A. (2020), Exploration analysis of economic needs of rural communities based on the opinion of key informants (Case study: Yazd province), Journal of Desert Geographical Exploration, Volume 7, No. 2, pp. 73-99. [In Persian].
28. Riahi, V & Azizpour, F & Nouri, A. (2016), Analysis of the level of environmental sustainability of rural settlements in Khorramdareh, Quarterly Journal of Rural Development Strategies, Volume 3, Number 2, pp. 153-13. [In Persian].

29. Nelson, R. (1956), A Theory of the Low – Level Equilibrium Trap, American Economic Review, pp. 894-908.
30. Rokanuddin Eftekhari, A & Mahmoudi, S & Ghaffari, G & Portaheri, M. (2015), Explanation the spatial pattern of social capital in sustainable rural development (case: villages of Khorasan Razavi province), Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development, Volume 4, No. 1, pp. 87-100. [In Persian].
31. Saei, A & Seifi, A. (2016), Political Economy: Underdevelopment of Third World Economic - Political Issues, Qoms Publication, Tehran. [In Persian].
32. Sadeghi, H & Seidaei, E & Ghobadi, Sh & Salehi, M. (2016). Performance Evaluation of Institutions and Organizations Related to Rural Sustainability (Case Study: Dehdez District in Izeh County), Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development, Vol. No. 2, pp. 140-119. [In Persian].
33. Sheikhi, M & Amanian, A. (2012). Human skill and poverty A study of the relationship between effective individual action and economic poverty in marginalized immigrants of Tabriz metropolis, Journal of Welfare Planning and Social Development, Volume 1, Number 4, pp. 92-67. [In Persian].
34. Schell, C. , & Rath R. (1992), Meta-analysis: a tool for medical and scientific discoveries. Annals of Ibadan Postgraduate Medicine No. 6(1), pp 27-32.
35. Taleb, M & Piri, S & Mohammadi, S. (2010), A meta-analysis of poverty studies in rural Iran, Rural Development, Volume 2, No 2, pp. 23-40. [In Persian].
36. Veselonska, L. (2017), Factors influencing countries on their path to sustainable development: implications for organizations, Problems and Perspectives in Management, Vol. 15, Issue. 2, PP474-485.
37. Vosoughi, M & Imani, A. (2011), The Future of Rural Development and Sustainability Challenges, Journal of Rural-Urban Local Development, Volume 1, Number 2, pp. 23-45. [In Persian].
38. Zali, N & Sajjadi Asl, SA. (2017), Recognition Key Factors Affecting Regional Underdevelopment (Case Study: Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces), Regional Planning Quarterly, No. 26, pp. 25-40. [In Persian].

